

AZ INTERKULTURÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ METAINFORMÁCIÓS VONATKOZÁSAI METAINFORMATIONAL ASPECTS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

HUŤKOVÁ ANITA*

Az alábbi tanulmány a metainformációs kutatások szemszögéből szándékozik megközelíteni az interkulturális kommunikációt. A metainformáció típusainak felosztására törekszik, utalva fontos kommunikációs szerepükre különösen az interkulturális (és interlingvális) kommunikációban, mivel az interkulturális kommunikáció résztvevői más kultúrközösséghez tartoznak, más a kulturális háttérük (értékek, világnézet, hozzáállás, viselkedés, tudatalatti kognitív metaforák, észlelés). A metainformációk, amelyeket a kommunikátorok közvetítenek (akár explicit formában, akár elrejtve), szerves részei a kommunikációs folyamatnak. Példák segítségével egyben arra utalunk, hogy a metainformációk megfigyeltése és továbbítása (leggyakrabban verbális formában) a transláció kommunikációban a tolmács, illetve a fordító feladatai közé tartozik (természetesen a körülmények által meghatározva).

Kulcsszavak: interkulturális kommunikáció, metainformáció, fordítás, tolmácsolás, transláció

The study below intends to approach intercultural communication from the aspect of metainformational research. It strives to distinguish various types of metainformation and at the same time refer to their functions in communication, especially in intercultural (and interlingual) communication, since the participants of intercultural communication belong to different cultural communities: It means that they have different cultural backgrounds (values, world views, attitudes, behaviour, subconscious cognitive metaphors, perceptions). Metainformation, let it appear in an explicit or an implicit form, is an integral part of the communication process. The study illustrates it on the basis of examples, that is, in the translation process, decoding and transmitting of metainformation (most frequently in verbal form) belong to the interpreter's task.

Key words: intercultural communication, metainformation, translation, interpretation

Bevezetés

A tanulmányban több kérdésre igyekszünk választ adni, illetve több problémakörre is kitérünk. Jelesül arra, mit tartunk metainformációnak; erről ún. sztratifikációs vázlatot nyújtunk; majd pedig az interkulturális kommunikáció háttérében interkommunikációs perspektívából próbáljuk értelmezni a metainformációk különböző típusait.

* HUŤKOVÁ ANITA

Bél Mátyás Egyetem, Humán Tudományok Kara,
Szlovák Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék
Tajovského 40, 974 04 Banská Bystrica
anita.hutkova@umb.sk

1. Mi a metainformáció?

Interpretációnkban kiindulópontnak számíthat az a megállapítás, mely szerint: „Minden nyelvi közlés *alapinformációból* és *metainformációból* áll. Alapinformáció a környező valóságra vonatkozó és az adó által továbbított információt értjük. Metainformációnak az alapinformációról szóló információt nevezzük, mely az adó (és a vevő) információhoz való viszonyát fejezi ki (*Hallottam, hogy...*, *Tudom, hogy...*, *Azt mondják, hogy...*, *Láttam, hogy...* stb.). A metainformációt a leggyakrabban *igékkel* és *operátorokkal* fejezzük ki. Ezen utóbbi nyelvi elemek soha nem a valóság elemeire vonatkoznak, hanem a virtuális valóságra, az üzenetküldő tudatában létező gondolatokra” (Simigné 2007: 280).

Véleményem szerint a metainformáció gyakran nem csak redundáns, hozzácsatolódó, mondhatni mellékes információ, hanem lényeges *kiegészítő információ* is, mely az alapinformációval együtt szerves része a közlésnek. Olyannyira, hogy bővíti, pontosítja, kimeríti, illetve módosítja is a közlés jelentését. Én tehát a metainformáció fogalmát tágabban értelmezem: nem csak mint az információról szóló információt, hanem mint olyan információt, amely *hozzájárul az egész közlés értelmezéséhez*, amely ugyanakkor nem szükségszerűen mutatkozik verbális vagy nonverbális formában, de amely ott van a háttérben, ott van a tudatban, rejtve, kultúrába ágyazottan. A gondolkodás, a viselkedés, a szimbólumok és hősök és különféle értékek hordozója (ahogyan ezt az ismert jéghegy-modell is mutatja). Ezek a metainformációt hordozó elemek gyakran végképp nem jelennek meg úgymond „kézzel foghatóan”, mivel a kiinduló nyelvhordozó „tudatához”, kogníciójához tartoznak. Az expediens így gyakran arra számít, hogy ezekkel az információkkal (szimbólumokkal, nézetekkel, hozzáállással, értékekkel) a befogadó is bír, s egyetért velük. Ezek a metainformációk nagyon is fontosak, mert az expediens mint természetes információkkal, tapasztalatokkal, világra vonatkozó nézetekkel számol velük, tudatosan, illetve akár tudat alatt is.

2. Milyen alcsoportok különíthetők el a metainformáción belül?

Véleményünk szerint van olyan metainformáció, amely:

1. verbálisan jelenik meg, és pedig:
 - a) nyelvi formában, b) prozódiai elemekként, illetve paralingvális formában;
2. nonverbálisan csatlakozik az alapinformációhoz, s így egészíti ki annak jelentését;
3. a fenti formákban nem jelenik meg, de a kommunikáció háttérben implicit módon ott van, ezt majd többnyire a fordító/tolmács (mediátor, közvetítő) verbalizálja, illetve (az alkalmától függően) máshogyan is utalhat rá.

2.1. Verbálisan, illetve hangzó formában megjelenő metainformáció

2.1.1. A metainformáció verbális kifejeződései

Ide tartoznak a már idézett, s jellemzően az alábbi igékkel (illetve ezek rokon értelmű igéivel) kifejezett információk: *Hallottam, hogy...* / *Tudom, hogy...* / *Azt mondják, hogy...* / *Láttam, hogy...* / *Nem hiszem, hogy...* / *Hidd el nekem, hogy...* (vö. Simigné 2007: 280; 286–288).

Ezeket már vagy maga az expediens, vagy (a közvetített kommunikációban) a mediátor/közvetítő/tolmács/fordító verbalizálja. Az ilyen verbalizációt akár magyarázatnak is nevezhetjük. Ide tartoznak a harmadik csoportból olyan verbalizált metainformációk is, amelyek az expediensnél nem jelentek meg, de a kommunikáció hátterében ott vannak és verbalizálásuk többnyire fontos a „teljes” kommunikációhoz. Pl. amikor egy kínai hölgy azt mondja, hogy „fehér ruhába öltözött”, akkor a tolmács, tudva, hogy a fehér Kínában a gyász színe, hozzáteheti ezt a kiegészítő információt, mely a hölgy érzéseire vagy lelkiállapotára utalhat, eliminálva így bármilyen félreértést, és verbalizálva az expediens tudatában a kultúrára vonatkozó információt.

2.1.2. A prozódiaiban, illetve paralingválisan kifejeződő metainformáció

A kommunikáció sikeréhez/sikertelenségéhez a prozódiai jegyek: a hangerő, a hangmagasság és az intonáció 38%-ban járulnak hozzá (vö. Klincková 2011: 21). Említsünk egy ismert példát: „Köszönöm szépen!” A voltaképpeni jelentést (pozitív, illetve ironikus értelemben) a hangmagasságból, sőt a hozzá csatlakozó mimikából, gesztikulációból tudjuk levonni. Az alapinformáció igazi tartalma tehát csak ezekkel kiegészülve, azaz a szélesebb értelemben vett metainformációból vonható le. Ezért én ilyen esetekben a tényleges kommunikációs szándékot is metainformációnak tartom. Még egy példa: amikor azt mondja valaki „Fázom.” vagy „Itt elég hideg van.”, akkor gyakran igazából azt kívánja, csukják be az ablakot vagy kapcsolják be a fűtést... Ez azt jelenti, hogy ezek a metainformációk a közlendő lényeges információ, a közös egyetértés/megértés, azaz a sikeres, teljes kommunikáció fontos részei!

Így egyrészt a prozódiai elemek: hangmagasság, hangerősség, hangterjedelem, beszédsebesség, másrészt pedig a paralingvisztikai elemek: hezitációs hangok, monoton beszéd, köhögés stb. is fontos hordozói a metainformációnak. Ezek a kísérő elemek többnyire jól értelmezhetők.

De vannak olyan kultúrák is, amelyek máshogyan, illetve éppen fordítva értelmezik vagy ítélik meg az adott jelenséget. Pl. a keleti kultúrákban nem illik (és ezt a partnernél sem kedvelik) kimutatni az emóciókat, mert az azt jelenti, nem bírjuk kezelni őket, s ez szégyen, amely egészen az „arcvesztéshez” vezethet. A mi kultúránkban viszont egy bizonyos emóciófokot azért alkalmanként jó kimutatni, mert az emberek ebből azt látják, hogy a partner nem flegma, nem letargikus, hanem érdekli a dolog, van benne munkalendület, s pozitívan értékeli az aktív hozzáállást. Így van ez a gesztusok, mimika, hangerő/magasság/tónus, de a kinetikus, illetve poszturális elemek használatával is.

A *megjegyzésre orientált kultúrák* (Észak-Amerika, Európa nagy része, Ausztrália, Új-Zéland) ügyelnek arra, hogy a kommunikációs partner *megértse* a közlést. Ehhez gondosan kiválasztják a megfelelő kifejezéseket, azt mondják, amit gondolnak, várva, hogy a partner is így gondolkodik/cselekszik majd. A *kapcsolatokra orientált kultúrák* (az arab országok, Afrika egy része, Latin-Amerika és Ázsia nagy része) azonban tekintettel vannak a partnerre, *harmóniára törekcsenek*, tapintatosak s *kerülik a konfliktusokat*. Nem szeretik a partnert zavarba hozni, nem kedvelik a nyílt elutasítást, s nem szokásuk egyszerű, világos *nem-et* mondani. Ha a beszédaktust úgy hajtom végre, hogy a recipiens érezze, barátomnak tartom, szimpatizálok vele, igyekszem összhangba kerülni vele, akkor pozitív jellegű metainformációt továbbíthatok; ha unszimpatia, félelmet, bizalmatlanságot, ellenségeséget éreztetek a beszédpartneremmel – ez negatív metainformáció.

2.2. Nonverbális formában megjelenő metainformáció

Itt is kiindulópontnak számíthat az a már idézett szerző által felvetett kérdés és a rá adott közvetlen válasz: „Hogyan értik meg egymást azok az emberek, akik eltérő módon viselkednek és gondolkodnak, akik a világról eltérő nyelvi képet alakítottak ki? Úgy, hogy a kommunikációban teljes lényükkel részt vesznek, a verbális kód használata mellett igénybe veszik a nem verbális kódokat is (mimika, gesztikuláció, szemkontaktus, hallgatás stb.). A nem verbális kódok megerősítik a verbális kódok jelentését, a kommunikációs aktus sikerét szolgálják” (Simigné 2012). Pl. szemkontaktus a közvetlen közelségünkben becsületre, bátorságra, magabiztosságra, őszinteségre, nyitottságra utal – míg más kultúrákban nem kívánatos (udvariatlan) a partner szemébe nézni.

„Amennyiben a nem verbális jelzések a verbális kódok értelmezését megkönnyítik, a kommunikációs partner figyelmét irányítják, az adó fizikai vagy érzelmi állapotáról közvetítenek információt, szintén metainformációs jelentést hordoznak. Gondoljunk csak a hallgatásra (sírásra, nevetésre...)” (Simigné 2012).

A mosoly vagy a nevetés – általában jóindulatot jelent, de a szóban forgó gesztusok felfoghatók akár gúnyos mosolynak vagy nevetésnek is, s a hallgató/beszélő hozzáállását tükrözik; az ásítozásnak, hallgatásnak stb. is több értelmezése lehet. A többi nonverbális elem is (pl. lehajtott fej, leeső vállak, bizonytalan testtartás, egy helyben topogás, a kéz különböző gesztusai – a haj, a homlok, a fül, az arc piszkálása, vakargatása stb. – olyan jelek, amelyek metainformációt hordozhatnak. És ez természetesen nem csak az interkulturális kommunikációra vonatkozik!

Grossman–Vilímek (2011) olyan szituációkra hívják fel a tolmácsok figyelmét különféle példákon keresztül, amelyeket a nonverbális metainformációkhoz sorolhatnánk. Bírósági tolmácsolásról van szó, konkrétan az orosz nyelvű kriminalisztika csehországi tapasztalatairól: orosz nyelvű, tehát a volt Szovjetunióból származó bűnözőkről, akik egymás közt, de a hivatalokkal is (Csehországban) oroszul beszélnek. A szerzők szerint a leggyakoribb metainformációs jelzéseknek nevezhető kiegészítések paralingvisztikai jellegűek vagy pedig nonverbálisak, és a mimikához vagy a gesztikulációhoz sorolhatók. A kommunikáció alapfunkciója mellett az ilyen csoportoknál a mimikának és a gesztikulációnak még egy fontos funkciója van: elrejtteni az igazi jelentést a kívülállótól. Létezik pl. olyan ábécé, amelyet egy vagy két kézzel – a siketek jelnyelvi ábécéjéhez hasonlóan – használnak, pl. az ablakon keresztül vagy a folyosón várakozva, amikor nem beszélhetnek egymással.

A gyakorlati tevékenységet folytató tolmácsok azt a nézetet vallják, hogy igenis nagyon hasznos lenne a nonverbális információkat verbalizálni, ami azonban a gyakorlatban nagyon ritka, mert a tolmácsnak nincs joga hozzátenni semmit sem ahhoz, ami nem volt kimondva, illetve nem szabad beleavatkozni a szituációba stb. Más a helyzet Ausztráliában, ahol a fordítói-tolmácsolási etikai kódex (AUSIT) ezt kimondottan előírja, s a tolmáctól elvárják, hogy akár a vulgarizmusokat, akár a nonverbális, illetve más, látható vagy rejtett, de észrevehető információt, mely kiegészíti a kihallgatást vagy a közlést – verbalizálják. Hasonlóan folyt a tolmácsolás Jugoszláviával kapcsolatban (a hágai Nemzetközi Bíróságon), ahol a nonverbális jelenségeket is kívánatos volt „tolmácsolni”. Amúgy, ha a bíróság kimondottan nem kéri a tolmáctól, sem az USA-ban, sem Ausztráliában s valószínűleg más országokban sem szabad a tolmácsnak kiegészítő információkat nyújtani, gesztusokat verbalizálni stb. – mert ez beavatkozásnak számíthat. Sok tolmács azonban úgy véli, ezek a metainformációk nagyon is fontosak!

2.3. Rejtett, implicit metainformáció

Ebbe a csoportba azok a metainformációs jelenségek tartoznak, amelyeket az *expediens* nem verbalizál, és nem mutatja ki őket nonverbális formában sem. Az *expediens* gondolataira vonatkoznak, a világnézetére, értékekre, szimbólumokra, a kultúra által észlelt és érzékelt világára. Ezeket a metainformációkat a fordító/tolmács (mediátor, közvetítő) verbalizálhatja, illetve máshogyan (az alkalomtól függően) rámutathat, így tevékenysége a felső két alapsoporthoz sorolható.

3. Az interkulturális kommunikáció és a metainformáció

3.1. Az interkulturális kommunikáció modellje

Kiindulva a kommunikáció alapmodelljéből, melynek alaptényezői az **expediens**, az **információ/szöveg/közlés** és a **percipiens**, az interkulturális kommunikáció alapfeltétele, hogy a kommunikáció résztvevői más-más kultúrák képviselői legyenek. Tehát nem feltétlenül kell, hogy más nyelven beszéljenek, de eltérő kultúrákat kell, hogy reprezentálnak. A közlendő információ (kommunikátum) az interkulturális kommunikáción belül is lehet:

a) más, mint nyelvi jellegű (pl. politika, festmény, zene, néptánc, hagyomány, ökonómia s egyéb más „nyelv”) vagy

b) nyelvi jellegű.

Bennünket természetesen a második, azaz a gyakoribb interkulturális kommunikáció típusa fog érdekelni, amely egyben olyannyira reprezentatív, prototípus jellegű, hogy többféle lingvisztikai megközelítés is csak egy ilyen típusú interkulturális kommunikációról gondolkodik – azaz nyelvi, s mi több: *interlingvális interkulturális kommunikációról*. De a más kultúra nem mindig jelent más nyelvet is. Pl. a szlovákiai magyarok más kulturális környezetben élnek, ami a kommunikáció narratíváiban is megmutatkozik – de a megértéshez egy nyelv szolgál: a magyar. Most azonban én is ebből a hagyományos és elterjedt tudományos megközelítésből fogok kiindulni – tehát hogy az interkulturális kommunikáció olyan kommunikáció, ahol a résztvevők más kultúra hordozói (ez feltétel), s egyben más nyelvi kódot használnak.

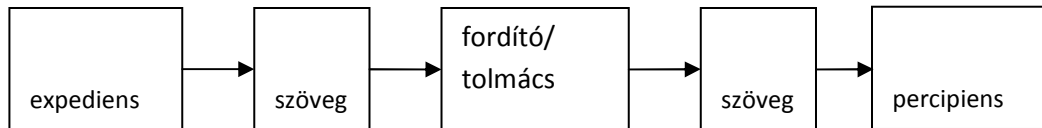
Itt a szituáció újra két lehetőséget nyújt. A beszélők vagy keresnek egy közös kommunikációs kódot vagy pedig közvetítőt (fordítót/tolmácsot) hívnak segítségül. A közös kommunikációs kód lehet:

a) az *expediens* „erős” (illetve anya-) nyelve;

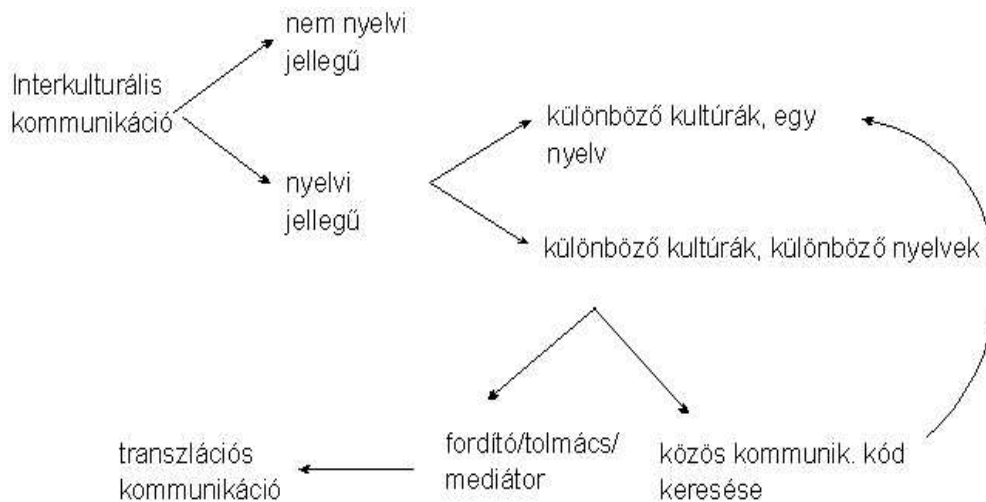
b) a *percipiens* „erős” (illetve anya-) nyelve;

c) a beszélők egy semleges, neutrális nyelvet választanak. Ezt most nem fogom bővebben taglalni – de a téma nyitott. A semleges nyelv esetében a választás pl. gyakran esik az angolra, illetve ennek különböző kultúrákban és szakmai ágakban, szférákban „akklimatizált”, alkalmazott változatairól beszélhetnénk. Minden esetben, a közös kód megtalálása után (a, b vagy c eset) maradunk a klasszikus háromelemes kommunikációs modellnél.

Ha egy közvetítőt (fordítót/tolmácsot) – azaz mediátort alkalmazunk, akkor úgynevezett *transzlációs kommunikációról* beszélhetünk. Itt a kommunikációs modell egy új taggal bővül.

1. ábra. A translációs kommunikáció modellje

2. ábra. Az interkulturális kommunikáció modellje (Huťková 2012)

3.2. Az explicit és az implicit tartalom

A metainformációk verbalizálásával kimondottan összefügg a kontextus-központú – gyenge kontextus típusú kommunikációs felosztás (Hall 1976, in: Hidasi 2004: 44). Bizonyos információkat ugyanis nem szükséges kimondani (explicit), mert a szövegek szociokulturális háttere biztosítja a hiátus, azaz a hiányzó információk pótlását (impliciten ott vannak). Pl. egy olasz és egy angol nyelvű konferencia meghívójában ez a mondat is szerepelt:

Gli speaker possono restare 7 giorni presso l'albergo.

The speakers can stay 7 days in the hotel.

Az előadók 7 napot maradhatnak a hotelben. (Katan 1999: 201; angolból való fordítás, A. H.).

A konferencia Olaszországban volt; az olasz előadók számára a szöveg azért volt érthető, mert enciklopédikus tudásuk és élettapasztalataik, a szöveget megfogalmazókkal közös előismereteik alapján a kontextusból megértik a szükséges információt. Az angol – de akár a magyar vagy szlovák – résztvevő is explicitebb meghívóváltozatot igényelne, amely ki-zárná a félreértés veszélyét. Az angol szöveg pl. így szólhatna:

Single room accommodation for speakers will be paid by the conference organizers for a maximum of 6 nights between 7th and 12th July (v. ö. Katan 1999: 201)

A magyar:

A konferencia szervezői az előadóknak max. 6 éjjelre (július 7-től július 12-ig) biztosítják az elszállásolást egyágyas szobában. (Fordította A. H.)

Egy másik példa egy szlovák antropológiai kutatótól származik, aki tudományos kutatását bírósági döntésre váró, szlovákiai táborokban élő bevándorlók körében végezte (H. Tužinská). Inter- és transzdiszciplináris megközelítése átkerült a tolmácsolás- és fordításelméletbe is (az interkulturális távolság megcáfolhatatlanul implicit ottlétében). A szerző olyan fontos kérdéseket vet fel, amelyek az interkulturális kommunikáción belül éppen a tolmácsra vonatkoznak, s a „mediátor” fontos funkcióját emelik ki – pl. mennyire képes kizárni az emóciókat, illetve lehetséges-e ezt megtenni, s vajon segít-e ez a kihallgatásoknál. Egy példa: Kamerunban a „morning coffee” nagyon durva, brutális ostromzást/megkorlátozást jelent, melyre a kihallgatottak nem szívesen emlékeznek vissza, s ezért nem beszélnek róla részletesen. Az európai országok nagy részében nem létezik szótár ezekre a különböző „törtétekre”, így a tolmács gyakran egyszerűen tolmácsolja: „megverték őket”, ami, ugye, messziről sem közelíti az igazi helyzetet (vö. Tužinská 2010: 63–64). És lehet, hogy éppen egy ilyen ok miatt a bíróság visszautasítja a bevándorlási/letelepedési kérelmet.

Összefoglalás

Minden kommunikáció sikeres megvalósításához szükséges az információk és a metainformációk teljes dekódolása. Az interkulturális (és interlingvális) kommunikációban ez különösen kívánatos. A tolmács/fordító által közvetített vagy akár mediátor nélküli, neutrális kód igénybevételével folyó kommunikáció többnyire több típusú metainformációt tartalmaz, melyek megfejtése kétségtelenül szükséges a sikeres nyelvi interkulturális „megértéshez”. A metainformációs utalások megfejtése és továbbítása (leggyakrabban verbális formában) a translációs kommunikációban a tolmács, illetve fordító feladatai közé tartozik.

Az interkulturális kommunikáció résztvevői más kultúrközösséghez tartoznak, más a kulturális háttérük (értékek, világnézet, hozzáállás, viselkedés, tudatalatti kognitív metaforák – észlelés), s ezek nem okvetlenül jelennek meg explicit, verbalizált formában, de a háttérben, illetve tudatalattiban jelen vannak. Ezek a metainformációk így (rejtett, de szerves) részei a kommunikációs folyamatnak. Ezért ismét kiemelném azt a gondolatot, hogy a metainformációk gyakran nem csak redundáns, mellékes információk, hanem a közlést kiegészítő és annak fontos részei.

Irodalom

- Bohušová, Z. 2011. Neutralisierungen beim Dolmetschen und Neutralität des Dolmetschers. In: Bohušová, Zuzana–Huťková, Anita–Malgorzewicz, Anna–Szczech, Joanna (eds.) *Translationswissenschaft und ihre Zusammenhänge 4*, Studia Translatoria Vol. 2. Dresden, Wrocław : Neisse Verlag. 65–75.

- Földes Cs. 2007a. Interkulturális kommunikáció: koncepciók, módszerek, kérdőjelek. *Fordítástudomány* 9. évf., 1. sz. 14–39.
- Földes Cs. 2007b. Interkulturális nyelvészet: problémavázlat. *Magyar Nyelv* 103. évf. 16–37.
- Gromová, E. 2011. Kontrasztívne štúdium textov a prekladateľská prax. In: Brenkusová, Ľ.–Iloveský, V. (szerk.) *Preklad a Tlmočenie 9. Kontrasztívne štúdium textov a prekladateľská prax*. Banská Bystrica: FHV UMB. 10–17.
- Grossman, M.–Vilímek, V. 2011. Neverbální komunikace při soudním tlumočení. In: Brenkusová, Ľ.–Biloveský, V. (szerk.) *Preklad a Tlmočenie 9. Kontrasztívne štúdium textov a prekladateľská prax*. Banská Bystrica: FHV UMB. 347–358.
- Hall, E. T. 1976. *Beyond culture*. New York: Doubleday.
- Hidasi, J. 2004. *Interkulturális kommunikáció*. 2. kiadás, Budapest: Scholar Kiadó.
- Hofstede, G.–Hofstede, G. J. 2006. *Kultury a organizace. Software lidské mysli*. Praha: Linde.
- Huťková, A. 2004. Transzlácia ako špecifická forma komunikácie. In: Patráš, V. (szerk.) *Súčasná jazyková komunikácia v interdisciplinárnych súvislostiach*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. 377–386.
- Huťková, A. 2012. Polarity, paralely a prieniky jazykovej, interkulturnej, transkulturnej a translačnej komunikácie. In: *A Polarity, paralely a prieniky jazykovej komunikácie* címet viselő, a Bél Mátyás Egyetem Humán Tudományok Karán 2012. 9. 6–7-én rendezett 8. kommunikációelméleti konferencia anyagából készült tanulmánykötet, jelenleg kiadás alatt.
- Katan, D. 1999. *Translating Cultures*. Manchester: St Jerome Publishing.
- Klincková, J. 2011. *Neverbálna komunikácia alebo komunikujeme nielen slovami*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.
- Németh Z. 2012. *A posztmodern magyar irodalom hármassztratégiaja*. Pozsony: Kalligram.
- Simigné Fenyő S. 2007a. Metainformációs ígék szerepe a sajtó nyelvhasználatában. In: Gecső T. –Sárdi Cs. (Szerk.) *Nyelvelmélet – nyelvhasználat*. Székesfehérvár: Kodolányi János Főiskola; Budapest: Tinta Könyvkiadó. 280–288.
- Simigné Fenyő S. 2007b. Nem verbális kommunikációs formák az európai kultúrákban. In: Alabán Ferenc (szerk.) *A multikulturalizmus Közép-Európában*. Konferencia-előadás. Besztercebánya.
- Tužinská, H. 2010. *Otázky opisu a prekladu*. Bratislava: Stimul. 2. kiadás.